

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
GIOVANNI PITRUZZELLA
prednesené 26. februára 2019¹

Vec C-33/18

V

proti

**Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants,
Securex Integrity ASBL**

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Cour du travail de Liège (Odvolací pracovný súd Liège, Belgicko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Sociálne zabezpečenie migrujúcich pracovníkov – Nariadenie (ES) č. 883/2004 – Prechodné ustanovenia – Článok 87 ods. 8 – Nariadenie (EHS) č. 1408/71 – Článok 14c písm. b) – Výnimky zo zásady jednotnosti uplatniteľných právnych predpisov – Dvojité poistenie – Podanie žiadosti na účely podliehania uplatniteľným právnym predpisom podľa nariadenia č. 883/2004“

1. Táto vec sa týka návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Cour du travail de Liège (Odvolací pracovný súd Liège, Belgicko) v súvislosti s výkladom článku 87 ods. 8 nariadenia (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia².
2. Ide o prechodné ustanovenie, ktorého cieľom je upraviť situácie, keď v dôsledku nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 883/2004, 1. mája 2010, osoba podlieha právnym predpisom iného členského štátu, ako je štát, ktorého právnym predpisom podliehala podľa pôvodného nariadenia (EHS) č. 1408/71³, zrušeného a nahradeného nariadením č. 883/2004.
3. Cieľom návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal vnútroštátny súd, je v podstate zistiť, či sa článok 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004 uplatní v takom prípade, aký prejednáva, týkajúci sa osoby pána V, ktorý v čase nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 883/2004 bol zamestnaný v jednom členskom štáte a samostatne zárobkovo činný v inom členskom štáte a podliehal tak povinnosti odvádzať dvojité poistné. Toto je po prvýkrát, čo má Súdny dvor podať výklad tohto prechodného ustanovenia nariadenia č. 883/2004.

¹ Jazyk prednesu: francúzština.

² Nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (Ú. v. EÚ L 166, 2004, s. 1; Mím. vyd. 05/005, s. 72), zmenené nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 988/2009 zo 16. septembra 2009 (Ú. v. EÚ L 284, 2009, s. 43) (ďalej len „nariadenie č. 883/2004“).

³ Nariadenie Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinných príslušníkov, ktorí sa pohybujú v rámci Spoločenstva, v znení zmenenom a aktualizovanom nariadením (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996 (Ú. v. ES L 28, 1997, s. 1; Mím. vyd. 05/003, s. 3), naposledy zmenené nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 592/2008 zo 17. júna 2008 (Ú. v. EÚ L 177, 2008, s. 1) (ďalej len „nariadenie č. 1408/71“).

I. Právny rámec

4. Článok 13 ods. 1 nariadenia č. 1408/71 kodifikoval zásadu jednotnosti uplatniteľných právnych predpisov a stanovoval, že „pokiaľ [v článku 14c] nie je ustanovené inak, osoby, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, podliehajú právnym predpisom len jedného členského štátu“.

5. Ako výnimku z tejto zásady však článok 14c písm. b) nariadenia č. 1408/71 v spojení s bodom 1 prílohy VII tohto nariadenia stanovoval, že pracovník samostatne zárobkovo činný v Belgicku a zamestnaný v inom členskom štáte musí podliehať súčasne dvom rôznym právnym predpisom, a to právnym predpisom miesta výkonu svojho zamestnania a právnym predpisom miesta výkonu svojej samostatnej zárobkovej činnosti.

6. Nariadenie č. 883/2004 vo svojom článku 11 ods. 1 potvrdilo zásadu jednotnosti uplatniteľných právnych predpisov a zrušilo akékoľvek výnimky z tejto zásady upravené v nariadení č. 1408/71.

7. Podľa článku 13 ods. 3 nariadenia č. 883/2004 „osoba, ktorá zvyčajne vykonáva činnosť ako zamestnaná osoba a činnosť ako samostatne zárobkovo činná osoba v odlišných členských štátoch, podlieha právnym predpisom členského štátu, v ktorom vykonáva činnosť ako zamestnanec“.

8. Článok 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, nazvaný „Prechodné ustanovenia“, stanovuje:

„Ak sa v dôsledku uplatňovania tohto nariadenia na osobu vzťahujú právne predpisy iného členského štátu, ako je členský štát určený v súlade s hlavou II nariadenia [č. 1408/71], budú sa tieto právne predpisy naďalej uplatňovať, pokiaľ sa daná situácia nezmení, a to nie dlhšie než 10 rokov od dátumu začatia uplatňovania tohto nariadenia, ak dotknutá osoba nepožiadá, aby sa na ňu vzťahovali právne predpisy uplatniteľné podľa tohto nariadenia. Ak sa na dotknutú osobu majú vzťahovať právne predpisy členského štátu podľa tohto nariadenia odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto nariadenia, podá táto osoba žiadosť príslušnej inštitúcii tohto členského štátu do troch mesiacov od dátumu nadobudnutia účinnosti tohto nariadenia. Ak sa žiadosť podá po uplynutí uvedenej lehoty, zmena uplatniteľných právnych predpisov sa uskutoční v prvý deň nasledujúceho mesiaca.“

II. Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

9. Pán V. pracoval v Belgicku ako advokát do 30. septembra 2007. Z tohto dôvodu bol registrovaný v Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (Národný inštitút sociálneho poistenia pre samostatne zárobkovo činné osoby) (ďalej len „INASTI“) a poistený vo fonde sociálneho zabezpečenia Securex Integrity ASBL (ďalej len „Securex“).

10. Dňa 30. septembra 2007, v čase likvidácie advokátskej kancelárie, pre ktorú pracoval, bol pán V vymenovaný za jedného z likvidátorov tejto kancelárie a súčasne sa odhlásil zo systému poistenia v Securex. Na ďalší deň, 1. októbra 2007, začal pracovať v spoločnosti so sídlom v Luxembursku, a preto sa od uvedeného dátumu na neho ako na zamestnanca uplatňuje luxemburský systém sociálneho zabezpečenia.

11. V roku 2010 INASTI požiadal pána V o spresnenia týkajúce sa jeho funkcie likvidátora. Pán V odpovedal, že odmeny, ktoré mu boli vyplatené ako likvidátorovi, nemajú za následok jeho klasifikáciu ako samostatne zárobkovo činnnej osoby ani uplatniteľnosť systému sociálneho zabezpečenia týchto osôb.

12. V roku 2013 INASTI oznámil Securex svoje rozhodnutie o úprave týkajúce sa príjmov, ktoré pán V poberal ako likvidátor za roky 2008, 2009 a 2010. Na tomto základe Securex oznámil pánovi V, že ho musí od 1. októbra 2007 prekvalifikovať na osobu, na ktorú sa uplatňuje systém doplnkového sociálneho zabezpečenia, a v dôsledku toho je povinný zaplatiť vyše 35 000 eur v podobe príspevkov na sociálne zabezpečenie a poplatkov za obdobie rokov 2007 až 2013.

13. Pán V napadol tento list na Tribunal du travail d'Arlon (Pracovný súd Arlon, Belgicko). Súčasne požiadal Securex o odhlásenie zo systému doplnkového sociálneho zabezpečenia od roku 2014 a predložil dôkaz o tom, že od 1. januára 2010 vykonával svoju funkciu spolulikvidátora bezodplatne.

14. Keďže Tribunal du travail d'Arlon (Pracovný súd Arlon) zamietol jeho žalobu, pán V podal na vnútroštátny súd odvolanie proti rozsudku vydanému v prvostupňovom konaní, v ktorom predovšetkým tvrdil, že so zreteľom na nariadenie č. 883/2004 INASTI a Securex nemôžu požadovať úhradu sporných príspevkov.

15. Vnútroštátny súd sa pýta, či v situácii, v akej sa nachádza pán V – v ktorej navyše rozhodnutie o tom, že sa na neho uplatňuje belgický systém doplnkového sociálneho zabezpečenia, bolo prijaté so spätnou účinnosťou v decembri 2013 –, bol tento povinný podať výslovnú žiadosť v lehote troch mesiacov podľa článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, aby sa na neho mohlo uplatňovať nariadenie č. 883/2004.

16. Za týchto podmienok vnútroštátny súd rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

- „1. Má sa článok 87 ods. 8 [nariadenia č. 883/2004] vykladať v tom zmysle, že osoba, ktorá začala pred 1. májom 2010 vykonávať činnosť zamestnanca v Luxembursku a samostatnú zárobkovú činnosť v Belgicku, musí na to, aby podliehala uplatniteľným právnym predpisom podľa [nariadenia č. 883/2004], podať v tomto zmysle výslovnú žiadosť, hoci sa na ňu do 1. mája 2010 neuplatňoval nijaký systém sociálneho zabezpečenia v Belgicku a belgické právne predpisy o sociálnom zabezpečení pre samostatne zárobkovo činné osoby sa na ňu uplatnili až so spätnou účinnosťou po uplynutí trojmesačnej lehoty plynúcej od 1. mája 2010?
2. V prípade kladnej odpovede na prvú otázku, má žiadosť uvedená v článku 87 ods. 8 [nariadenia č. 883/2004] a podaná za vyššie opísaných okolností za následok, že právne predpisy členského štátu príslušného podľa [nariadenia č. 883/2004] sa uplatnia so spätnou účinnosťou od 1. mája 2010?“

III. Právna analýza

17. Na úvod je potrebné uviesť, že v nadväznosti na žiadosť o vysvetlenie, ktorú Súdny dvor zaslal vnútroštátnemu súdu podľa článku 101 rokovacieho poriadku, uvedený súd spresnil, že v čase nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 883/2004 sa pán V mohol z titulu svojej činnosti likvidátora, ktorú vykonával pre advokátsku kanceláriu v likvidácii, považovať za osobu, na ktorú sa uplatňujú belgické právne predpisy ako na samostatne zárobkovo činnú osobu.

18. Prejudiciálne otázky, ktoré položil vnútroštátny súd, treba teda analyzovať s ohľadom na tento predpoklad.⁴

⁴ Naopak, skutočnosť, že rozhodnutie o tom, že sa na neho uplatňuje belgický systém doplnkového sociálneho zabezpečenia, bolo prijaté so spätnou účinnosťou, nie je podľa mňa relevantné pre analýzu ustanovení nariadenia č. 883/2004. Toto nariadenie totiž nemá za cieľ stanoviť vecné podmienky existencie nároku na dávky sociálneho zabezpečenia a v zásade prislúcha právnej úprave každého členského štátu stanoviť tieto podmienky (pozri v tomto zmysle rozsudky z 19. septembra 2013, Brey (C-140/12, EÚ:C:2013:565, bod 41 a citovaná judikatúra), a zo 14. júna 2016, Komisia/Spojené kráľovstvo (C-308/14, EÚ:C:2016:436, bod 65).

19. Vzhľadom na toto spresnenie sa prejudiciálne otázky v podstate pýtajú na uplatniteľnosť článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004 v prípade, akým je prípad pána V.

20. Cieľom prvej otázky je určiť, či sa má toto ustanovenie vykladať v tom zmysle, že osoba, ktorá v čase nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 883/2004, t. j. 1. mája 2010, vykonávala jednak činnosť zamestnanca v jednom členskom štáte (v tomto prípade v Luxembursku), a podliehala teda právnym predpisom tohto členského štátu, a jednak samostatnú zárobkovú činnosť v Belgicku, a podliehala teda belgickým právnym predpisom ako samostatne zárobkovo činná osoba, musela podať výslovnú žiadosť v tomto zmysle podľa článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, aby sa na ňu vzťahovali uplatniteľné právne predpisy podľa toho nariadenia.

21. V prípade kladnej odpovede je cieľom druhej otázky určiť, či takáto žiadosť podaná za osobitných okolností, akými sú okolnosti prejednávanej veci, má za následok uplatnenie uplatniteľných právnych predpisov podľa nariadenia č. 883/2004 so spätnou účinnosťou od 1. mája 2010.

22. V prvom rade treba zamietnuť námietku neprípustnosti, ktorú vzneslo Belgické kráľovstvo. To tvrdí, že obe prejudiciálne otázky neodrážajú realitu a predmet sporu, a preto vyvolávajú otázku výlučne hypotetickej povahy.

23. V tejto súvislosti však treba pripomenúť, že podľa judikatúry platí, že ak sa otázky položené vnútroštátnymi súdmi týkajú výkladu ustanovenia práva Únie, Súdny dvor je v zásade povinný rozhodnúť, pokiaľ nie je zjavné, že návrh na začatie prejudiciálneho konania v skutočnosti smeruje k tomu, aby Súdny dvor rozhodoval na základe vykonštruovaného sporu alebo formuloval konzultatívne názory o všeobecných alebo hypotetických otázkach, keď požadovaný výklad práva Únie nemá žiadny vzťah k realite alebo k predmetu sporu alebo keď Súdny dvor nemá dostatok skutkových a právnych informácií potrebných na to, aby odpovedal užitočným spôsobom na otázky, ktoré sú mu položené.⁵

24. Po prvé, pokiaľ ide o tvrdenie belgickej vlády, podľa ktorého obe prejudiciálne otázky vychádzajú z nesprávneho skutkového predpokladu, že do 1. mája 2010 sa na pána V neuplatňoval nijaký systém sociálneho zabezpečenia v Belgicku, toto tvrdenie je v nadväznosti na odpoveď vnútroštátneho súdu na žiadosť o vysvetlenie, spomenutú v bode 17 týchto návrhov, irelevantné.

25. Po druhé a v každom prípade zo spisu predloženého Súdnemu dvoru zjavne vyplýva, že otázka, či pán V bol alebo nebol povinný podať žiadosť podľa článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, aby sa na neho mohli po 1. máji 2010 vzťahovať výlučne právne predpisy určené podľa tohto nariadenia, t. j. luxemburské právne predpisy, a otázka, aké sú v prípade kladnej odpovede dôsledky podania takejto žiadosti niekoľko rokov po tomto dátume, má nesporne vplyv na riešenie sporu prejednávaného pred vnútroštátnym súdom. Odpoveď na tieto otázky má totiž priamy vplyv na počet rokov, za ktoré sú belgické orgány oprávnené žiadať od pána V zaplatenie prípadných dlžných príspevkov.

26. Z toho vyplýva, že otázky položené vnútroštátnym súdom nie sú vôbec hypotetické, a sú teda prípustné.

27. Pokiaľ ide o vec samu, zo spisu vyplýva, že v čase nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 883/2004 sa na základe výnimky zo zásady jednotnosti uplatniteľných právnych predpisov upravenej v článku 14c písm. b) nariadenia č. 1408/71 v spojení s bodom 1 prílohy VII tohto nariadenia vzťahovali na pána V právne predpisy dvoch štátov: ako na zamestnanca luxemburské právne predpisy a ako na samostatne zárobkovo činnú osobu belgické právne predpisy.

⁵ Pozri rozsudok zo 7. decembra 2010, VEBIC (C-439/08, EU:C:2010:739, bod 42 a citovaná judikatúra).

28. Cieľom prvej prejudiciálnej otázky je určiť s prihliadnutím na ustanovenie článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, aké dôsledky malo nadobudnutie účinnosti tohto nariadenia na túto situáciu.

29. Za týchto podmienok sa domnievam, že je potrebné poskytnúť výklad tohto ustanovenia na účely overenia jeho uplatniteľnosti v situácii, akou je situácia pána V. Pokiaľ by totiž toto prechodné ustanovenie bolo uplatniteľné, pán V by musel podať žiadosť upravenú v tomto ustanovení, aby sa na neho uplatňovali výlučne právne predpisy určené podľa nariadenia č. 883/2004. Naopak, ak by toto ustanovenie nebolo uplatniteľné, potom so zreteľom na zrušenie výnimky stanovenej pre Belgicko v nariadení č. 1408/71 a v súlade so zásadou jednotnosti uplatniteľných právnych predpisov, ktorá nadobudla absolútnu povahu nadobudnutím účinnosti nariadenia č. 883/2004, by sa na pána V uplatňovali výlučne právne predpisy určené na základe tohto nariadenia, t. j. luxemburské právne predpisy.

30. V súlade s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora treba na účely výkladu ustanovenia práva Únie zohľadniť nielen jeho znenie, ale aj jeho kontext a ciele sledované právnou úpravou, ktorej je súčasťou⁶.

31. Pokiaľ ide v prvom rade o znenie článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, vyplýva z neho, že toto prechodné ustanovenie sa uplatňuje vtedy, keď sa na základe nadobudnutia účinnosti nariadenia č. 883/2004 na osobu vzťahujú právne predpisy iného členského štátu, ako je členský štát určený podľa nariadenia č. 1408/71.

32. Zo znenia tohto ustanovenia tak vyplýva, že sa uplatňuje na prípady, v ktorých dochádza u danej osoby k zmene zo situácie, v ktorej sa na ňu uplatňujú právne predpisy jedného členského štátu, na situáciu, v ktorej sa na ňu uplatňujú právne predpisy iného členského štátu.

33. Ako správne uviedla Európska komisia, toto ustanovenie sa naopak výslovne nevzťahuje na situácie, akými sú situácie založené na článku 14c písm. b) nariadenia č. 1408/71, v ktorých sa súčasne uplatňovali právne predpisy dvoch členských štátov v oblasti sociálneho zabezpečenia a po nadobudnutí účinnosti nariadenia č. 883/2004 sa naďalej uplatňujú jedny z týchto dvoch právnych predpisov.

34. Neuplatniteľnosť článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004 na situáciu, o akú ide vo veci prejednáwanej pred vnútroštátnym súdom, podľa môjho názoru potvrdzuje aj kontext tohto ustanovenia a ciele sledované dotknutou právnou úpravou.

35. Pokiaľ ide ďalej o kontext, treba konštatovať, že nariadenie č. 883/2004 zrušilo všetky výnimky zo zásady jednotnosti uplatniteľných právnych predpisov, ktoré existovali v nariadení č. 1408/71. Výklad ustanovenia článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, ktorý by nad rámec jeho znenia rozšíril odchylný režim stanovujúci dvojité poistenie, by bol podľa môjho názoru v rozpore so systémom zavedeným nariadením č. 883/2004, ktorý je založený na teraz už absolútnej zásade jednotnosti uplatniteľných právnych predpisov.

36. Rovnako tak, pokiaľ ide o účel článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, ten bol identifikovaný ako snaha predísť množstvu zmien v uplatniteľných právnych predpisoch pri prechode na nové nariadenie a umožniť bezproblémový prechod pre dotknuté osoby v oblasti uplatniteľných právnych predpisov, ak existujú nezrovnalosti medzi uplatniteľnými právnymi predpismi podľa nariadenia č. 1408/71 a právnymi predpismi uplatniteľnými podľa nariadenia č. 883/2004.⁷

⁶ Pozri najmä rozsudok z 21. marca 2018, Klein Schiphorst (C-551/16, EU:C:2018:200, bod 34).

⁷ Pozri Praktickú príručku o uplatniteľných právnych predpisoch v Európskej únii (EÚ), Európskom hospodárskom priestore (EHP) a vo Švajčiarsku, ktorú vypracovala a schválila Správna komisia pre koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia (<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=11366&langId=sk>, strana 52).

37. Za týchto okolností, ako zdôraznila Komisia, skutočnosť, že nariadenie č. 883/2004 zrušilo možnosť dvojitého poistenia, ktorá existovala v nariadení č. 1408/71, svedčí proti myšlienke, že by cieľom článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004 mohlo byť zachovanie takejto možnosti, ktorá bola týmto nariadením navyše zrušená.

38. Zo všetkých prechádzajúcich úvah podľa môjho názoru vyplýva, že článok 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004 nie je uplatniteľný na situáciu, akou je situácia pána V, na ktorého sa v čase nadobudnutia účinnosti tohto nariadenia súčasne uplatňovali podľa článku 14c písm. b) nariadenia č. 1408/71 právne predpisy dvoch rôznych členských štátov.

39. Domnievam sa, že vzhľadom na tento záver nie je potrebné odpovedať na tvrdenia, ktoré uviedla belgická vláda s ohľadom na výklad podmienky stanovenej v článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, podľa ktorej, aby sa právne predpisy určené podľa nariadenia č. 1408/71 uplatňovali naďalej, „daná situácia“ musí zostať nezmenená. Výklad tejto podmienky sa totiž stáva relevantným iba vtedy, ak je ustanovenie článku 87 ods. 8 uplatniteľné, čo podľa môjho názoru nie je vzhľadom na predchádzajúce úvahy prípad prejednávanej veci.

40. Z toho vyplýva, že pán V nebol povinný podať žiadosť upravenú v článku 87 ods. 8 nariadenia č. 883/2004, aby sa na neho od 1. mája 2010 uplatňovala výlučne právna úprava určená nariadením č. 883/2004, t. j. na základe článku 13 ods. 3 tohto nariadenia luxemburská právna úprava.

41. Vzhľadom na riešenie, ktoré navrhujem Súdnemu dvoru, nie je potrebné odpovedať na druhú prejudiciálnu otázku položenú vnútroštátnym súdom.

IV. Návrh

42. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré položil Cour du travail de Liège (Odvolací pracovný súd Liège, Belgicko), takto:

Článok 87 ods. 8 nariadenia (ES) Európskeho parlamentu a Rady 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia sa má vykladať v tom zmysle, že sa neuplatňuje na osobu, ktorá v čase nadobudnutia účinnosti tohto nariadenia, t. j. 1. mája 2010, podliehala dvojitému poisteniu podľa článku 14c písm. b) nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a ich rodinných príslušníkov, ktorí sa pohybujú v rámci Spoločenstva. Takáto osoba nebola teda povinná podať výslovnú žiadosť v tomto zmysle podľa uvedeného ustanovenia, aby podliehala uplatniteľným právnym predpisom podľa nariadenia č. 883/2004.